

How to discuss morphology ideologically?

Tilman Berger (Tübingen)
12 April 2014

Outline of the Talk

- I. A Short Overview of the History of Literary Czech**
  - II. Purism in the Czech Lands**
  - III. Why is Morphological Change a Problem for Purists?**
  - IV. Types of Morphological “Problems” of Czech**
  - V. Discussions on Morphology**
    - i. in the 19th century**
    - ii. in the early 20th century**
    - iii. after 1945**
  - VI. Consequences for the Morphological System of Contemporary Czech**
-

History of Literary Czech till 1620

- continuous development of Czech from the late 13th till the beginning of the 17th century
    - religious texts since about 1275
    - literary texts from about 1300
    - administrative texts from the end of the 14th century
    - expansion into all areas of texts (including specialist literature, grammars, dictionaries etc.)
    - in 1615 Czech is declared the main language of the Kingdom of Bohemia
  - stagnation of Czech after the defeat of Protestants in 1620 (“Battle of White Mountain”)
    - German becomes the second language of Bohemia in 1627
    - the use of Czech is restricted to religious texts and administrative purposes on the lower level
    - increasing influence of dialects of Central Bohemia on the written standard
-

History of Literary Czech till 1850

- in connection with the reforms of Emperor Joseph II, the position of Czech strengthens again
    - new literary production
    - interest in older stages of literary Czech
    - codification of the language of the “Golden Age” by Josef Dobrovský
  - in the first half of the 19th century this new literary language acquires a strong position in intellectual circles and is elaborated on all levels
    - literary and scientific texts
    - huge dictionary of Josef Jungmann (1836–1839)
    - creation of terminology (neologisms and loan words from other Slavic languages)
    - from 1848 Czech is again used as language of administration
-

History of Literary Czech after 1850

- from the 1850s onwards Czech quickly gains a firm position in all Czech speaking parts of Bohemia and Moravia
    - introduction into schools on all levels
    - increasing use in administration
    - 1881: Charles University is divided into a Czech and a German university
  - 1918: Czech becomes the state language of the Czechoslovak Republic
    - Czech conquers the last positions (eg. the military)
    - trial to establish a “Czechoslovak” literary language (which was in fact identical to Czech)
    - broad rights of minorities (till 1938/45)
  - after the expulsion of the German minority and the split-up of Czechoslovakia, Czech has today a dominating position (94,4% of the population)
-

Purism in the Czech Lands till 1850

- first wave of (baroque) purism from the end of the 17th century
    - Václav Rosa: *Czechořečnost seu Grammatica linguae Bohemicae* (1672)
    - Jan Václav Pól: *Grammatica linguae bohemicae oder Die Böhmische Sprach-Kunst...* (1756)
    - mainly lexical purism (avoidance of German loan words, creation of terminology)
  - codification of Josef Dobrovský
    - archaic phonology and morphology
    - no purism against loan words
  - codification of Josef Jungmann
    - continuation of the archaic norm which is “enriched” by elements from other Slavic languages (e.g. introduction of participles similar to Russian)
    - maximal distance of the written standard and the spoken language (Central Bohemian koiné and dialects)
-

Purism in the Czech Lands from 1850 till 1930

- in connection with the production of more and more Czech texts the demands on the literary language become stronger
    - resistance against (real and alleged) German influence
    - the broadening of the social base of the literary language causes a certain destabilisation of the norm
  - historically based purism from the seventies of the 19th century (*Brus jazyka českého* 1877, 1881, 1894)
    - against *any* change of the grammatical system
    - persistence on the archaic codification
    - syndrome of *National Fate* (Starý 1995)
  - more liberal purism after 1900
    - slight reforms of the grammatical system (Gebauer)
    - language of “good authors” as a model (Ertl)
    - return to traditional purism, especially in the journal *Naše řeč* (Haller)
-

Positions of the Prague Circle on purism

- from 1930 rejection of the traditional purism by the Prague Circle (Bohuslav Havránek, Roman Jakobson)
  - stress on the peculiar functions of standard language:
    - necessity of cultivation of language (elaboration of terminology and of literary means of expression)
    - stylistic differentiation
    - different words can be suitable for different functions
  - example:
    - *bezpředmětný* ‘unfounded’ was rejected by purists as a calque of German *gegenstandslos*, they recommended *marný* ‘futile’
    - Jakobson demonstrates that a futile request need not be unfounded (and vice versa)
-

Language culture since 1945

- after 1945 the purists are marginalized, structuralism becomes the dominating paradigm
  - nevertheless, language policy continues to be rather conservative:
    - the only change concerns loan words which are not banned anymore
    - no change of the traditional norm, use of archaisms continues
    - expanded use of variants
  - the debate of 1960/61
    - in 1960 Petr Sgall publishes an article on Common Czech in the Soviet Union
    - he demands a reform of the literary language which should come closer to the colloquial language resp. the “real use”
    - though most linguists reject these positions, discussion continues till today
  - liberalization of some issues in connection with the reform of orthography in 1993
-

Summary by Starý 1995

- “Although the Prague Circle Theory of the Cultivation of Language argued that purism contributed to diglossia in Czech usage, the functional approach which was supposed to eliminate this effect could not do so either, and further contribute[d], in its own way, to diglotic tendencies. Nor (like purism) could the Theory of the Cultivation of Language escape the influence of the Syndrome of *National Fate*; while there are differences in the means and in the intensity with which the Syndrome influenced purism, still it has had effects: Baroque Czech has been perceived negatively, sociolinguistic approaches have been subordinated to standardization, and the treatment of language advocated by the Prague Circle has been no less interventionist than purism.“
-

The main ideological positions of Czech purism

- standardization on the basis of the language of the “Golden Age”
- dialects and even more the colloquial language (of Bohemia) are rejected as a source of standardization

- shift of argumentation:

in the 19th century

- historical correctness
- against analogy and German influence

in the 20th century

- unity of the national language
  - against vulgarisms and regionalisms
-

Why is morphological change a problem for purists?

- morphological change is mainly caused by internal factors
- no possibility to explain change by German influence!
- in many cases connected to general tendencies of language change (analogy, simplification etc.)

Types of morphological “problems” of Czech

- simplification of nominal and verbal paradigms
    - fusion of nominal paradigms *kost* and *píseň*
    - fusion of verbal classes *umět* and *sázet*
    - elimination of irregularities (*mohu, můžeš* → *můžu, můžeš*)
    - shortening of the infinitive (*psáti* → *psát*)
  - existence of “colloquial” equivalents
    - uniform ending *-ma* in the instrumental
    - ending *-u* instead of *-i* (1st person singular)
    - ending *-ou* instead of *-í* (3rd person singular)
-

Discussions on morphology in the *Brusy*

- in most cases the simplification of paradigms is simply rejected without giving any reasons
- sometimes the “wrong” development is explained by historical evolution (and some kind of solution is offered)
  - Zvláštní nesnáze způsobuje infinitiv sloves dle vzoru *pnu – píti*. Ta měla do 14. stol. *ie* místo *í* v infinitivě, a tím rozeznávalo se *pieti* (*pnu*) a *píti* (*piji*) [...] Když pak ve 14. století *ie* se zúžilo v *i*, měly infinitivy *píti* od *pnu* a *piji* stejný tvar, a nezřetelnost povstala byla veliká [...]. Aby ta nezřetelnost se odstranila, mluva obecná tato slovesa přeložila do třídy druhé [...], tedy zejména s infinitivem: *pnouti, jmouti, žnouti, tnouti*. [...] Ježto však na Moravě a na Slovensku zachovává se *i* v infinitivě nepřehlasovaná původní konc. *-ati*, tedy držíme se jí také v Čechách.

Discussions on morphology in the *Brusy*

- Ve příponě **-ti** často i ve spisovné řeči hláska *-i* se odsouvá, na př.: mluvit, chodit atd. Tvary tyto jsou vlastně supina, jež mají místo po slovesech pohybu, na př. [...] V infinitivě však budiž celá přípona *-ti* zachovávána, zejména ve slohu vyšším, aneb odsuje-li se od ní *i*, aspoň *-t* budiž měkčeno [...], jak to v severovýchodních Čechách, zvláště v Krkonoších a na Moravě téměř všude slyšeti je.
  - colloquial forms are not mentioned at all
-

Discussions on morphology in *Naše řeč* I

- continuation of historical argumentation, sometimes on a high level
  - **Šuměti** patří svým původem jako mnohá podobná slovesa zvuková do třídy III, 2 (vzor trpěti); svědectvím je i církevně slovanské *šuměti*, 1. os. *šumlja*. Tvary podle vzoru *uměti* jsou novotvary; Pravidla českého pravopisu připouštějí tvary oboje, *šumí* i *šumějí*. (NŘ 1921)
  - Jak zní správně 3. os. mn. č.: **šílí** či **šílejí**? Zdá se nám, že **šílejí**, ač není dosti starých dokladů. Překlad Salicetiových Ranných (= rány léčících, chirurgických) lékařství z 15. st. praví v předmluvě (u Erbena 3, 12), že lékař má vše dobře vyšetřiti, »jinak *šílé* (*šielé*, *šílí* = klame se) tímto uměním a nedosiehneť lékař ranný skrze své dílo konce chvalného«; 3. os. j. č. *šielé* je tvar podle vzoru »uměti« (3. tř.). Také tvary pol. *szaleć* tomu nasvědčují. (NŘ 1922)

Discussions on morphology in *Naše řeč* II

- sometimes variants are allowed with reference to common use, but always with a historical comment
    - Tvar **chut'** není nesprávný, třebas není původní. Úřední Pravidla v prvním vydání žádala **chut**, protože tento původní tvar někde žije vedle pozdějšího **chut'**, ale vzdala se později tohoto požadavku, dovolujícíe **chut** i **chut'**, a **chut'** se říká skoro po celém území československém. (NŘ 1920)
  - unusual archaisms are rejected with reference to the unity of standard language
    - V 2. p. se píše i říká tedy *dcery*, ale jsou spisovatelé, kterým se více líbí tvar *dceři* («podle vypravování dceři Fjodora Tolstého», t. podle toho, co vyprávěla ta dcera, ne co vyprávěli jí); to je tvar podle vzoru *kost*, který i v staré době byl skoro neslýchaný a objevuje se jako ovoce zmatku vzniklého zanikáním sklonění původního. Zasluguje tvar takový jen proto, že je podivný a neslýchaný, aby se pro něj rušila jednotnost staletou prací vytvořeného spisovného jazyka?
-

Discussions on morphology in *Naše řeč* III

- in the late twenties there is an increasing tendency to argue on the base of common use and even dialects
  - »Na jedné střední škole (nebudu ji jmenovat) musí studenti psát sedmý pád od podstatného jména noha »*nohama*«, ale jenom tenkrát, když jde o nohy člověka. Běží-li však o nohy některého zvířete, musí se psát »*nohami*«. Podle toho tedy člověk při rumbe »*mrská nohama*, ale kůň odjakživa *mrská nohami*, protože má nohy čtyři, nikoli dvě. — Nemyslím, že by se tady mělo rozeznávat, jsouli nohy jenom dvě anebo čtyři, aspoň ne u bytostí živých. V lidové řeči se říká nohama; je to pěkné, hezky to zní, a nač má člověk ostatně přemýšlet, než řekne sedmý pád, běží-li o dvounožce či o čtyřnožce. Schválně jsem o prázdninách řekl před svou mámou (jsem ze samoty, noviny se u nás nečtly a tak mámě jazyk nepokazily), že ta naše straka nějak podivně mrská »*nohami*« — a ona se na mne podívala, jako kdybych nebyl ani její. »Máš pravdu, vona s těma nohama pořád mrská«, odpověděla mi a na ty nohy v sedmém pádě v řeči přitlačila.« J. Honner.

Discussions on morphology after 1945

- two examples of argumentations on personal pronouns, both of them from the year 1961:
    - Petr Sgall: K tvarům *mně, mě – mi, mne*
    - Jaromír Bělič: *Kdo zavřel okno? Otevři ho*
  - these argumentations illustrate the transition from traditional ideological argumentation to a “modern” one (which might be ideological as well)
-

Sgall: K tvarům *mně*, *mě* – *mi*, *mne*

- Czech has a system of full pronouns and clitics, e.g. second person singular:
  - *ty – tebe – tobě – tebe* vs. $\emptyset$ – *tě – ti – tě*
  - *on – jeho – jemu – jeho* vs. $\emptyset$ – *ho – mu – ho*
- in the case of the first person singular the system is influenced by phonetic change
  - *já – mne – mně – mne* vs. $\emptyset$ – *mě – mi – mě*
- Sgall argues that *mně* is spreading instead of all other forms
- he refers to modern literature and to the common use
  - To je potvrzeno i jazykem nových divadelních her, jejichž autoři často dávají více nebo méně důsledně přednost tvaru *mně* (*mě*) před *mne*; platí to např. o nových hrách J. Drdy, L. Aškenazyho aj. nebo o filmovém scénáři K. Steklého a M. Smolíka.
  - Tvar *mne* je dnes pro velkou většinu mluvčích, ne-li pro všechny, tvarem povýtce spisovným, jehož je třeba užívat za určitých podmínek tam, kde v běžné řeči vyslovujeme [mňe].

Bělič: *Kdo zavřel okno? Otevři ho*

- masculine and neutral pronouns of the third person used to be homonymous in all cases except accusative (and nominative):
  - *on – jeho – jemu – jeho/jej* vs. $\emptyset$ – *ho – mu – ho*
  - *ono – jeho – jemu – je* vs. $\emptyset$ – *ho – mu – je*
- there is a strong tendency to use *ho* in the neuter, as well
- Bělič shows
  - that *ho* was already used in the 15th century (and even by Jan Hus)
  - that *ho* is characteristic for most dialects
  - that a probe from literature after 1945 showed 316:86 in favour of *je*
  - cites sociolinguistic data from a linguistic opinion poll from 1955
- Bělič recommends the use of both forms and ends with the following remark:
  - Není přitom pochyby, že tvar *ho* v bezdůrazovém postavení rychle převládne nad vymáhanou dosud podobou *je*, tj. že vyjádření typu *Otevři je (okno)* brzy nabudou pro většinu uživatelů charakteru knižního, archaického.

The Consequences for the Morphological System of Contemporary Czech

- actual codification (<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=ono>)

ono

od on

dělení: ono¹

jiné je: ono

	jednotné číslo	množné číslo
1. pád	ono	ona
2. pád	ho, jeho, jej, něho, něj	jich, nich
3. pád	jemu, mu, němu	jim, nim
4. pád	ho, je, jej, ně, něj	je, ně
5. pád		
6. pád	něm	jich, nich
7. pád	jím, ním	jimi, nimi

The Consequences for the Morphological System of Contemporary Czech

- old forms stay in the system and are used at least by conservatives and sometimes by people who want to write in literary style
- *čeština – jazyk dublet?*

Thank you for your attention!

Prof. Dr. Tilman Berger
Slavisches Seminar
Wilhelmstraße 50
D-72074 Tübingen
tberger@uni-tuebingen.de